

**SKOLPORTENS PUBLIKATIONSSERIE FÖR
DOKUMENTERAT UTVECKLINGSARBETE**

MÖTESPLATSER I FÖRSKOLAN

**Nyckeln till varje barns
utveckling och en
framgångsfaktor för
förskolans kvalitet**

FÖRFATTARE:

Asta Prichodskaite-Pukéné

SKOLPORTEN

UTVECKLA SKOLAN

5/2025

SAMMANFATTNING

SYFTET MED DENNA artikel är att beskriva hur omstrukturering och utveckling av lärmiljöer på förskolan kan påverka barns utveckling och förskolans kvalitet. Artikeln beskriver hur förändringar i de fysiska miljöerna, såsom möblering, materialval och mötesplatser, påverkar både pedagogers arbetsprocesser och barnens lärprocesser. Detta område är viktigt att studera eftersom det bidrar till att skapa hållbara, stimulerande och inkluderande lärmiljöer som gynnar barnens lärande. Projektet använde kvalitativa metoder som observationer, samtal och analyser av förändringar i förskolans fysiska och pedagogiska struktur. Resultaten betonar vikten av att kontinuerligt utvärdera och förbättra lärmiljöerna utifrån barnens behov för att stödja deras lärande.

Asta Prichodskaite-Pukéné är förskollärare och utvecklingsledare på Igelboda förskola i Saltsjöbadens rektorsområde.

E-post: asta.prichodskaite-pukene@nacka.se

Denna artikel har den 31 januari 2025 accepterats för publicering i Skolportens artikelserie för dokumenterat utvecklingsarbete.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens serie för dokumenterat utvecklingsarbete, "Utveckla skolan": www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING	7
SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR, METOD OCH GENOMFÖRANDE	9
Syfte och frågeställningar.....	9
Metod och genomförande.....	9
RESULTAT OCH DISKUSSION	15
REFERENSLISTA	19

INLEDNING

UNDER HÖSTTERMINEN 2021 initierades ett projekt för att utveckla lärmiljöerna vid Igelboda förskola i Nacka kommun. Inledningsvis fokuserade arbetet på en avdelning för äldre barn, främst i åldrarna 4–5 år. Vid vårterminens slut 2023 hade utvecklingsarbetet utvidgats till den andra avdelningen för äldre barn och under höstterminen 2023 även till avdelningar för yngre barn, i åldrarna 1–3 år.

Fram till slutet av vårterminen 2021 var Igelboda förskola en relativt liten enhet med tre avdelningar: yngre barn, mellanbarn och äldre barn. Förskolan hyrde halva byggnaden. Den andra halvan tillhörde en Montessoriskola.

Med tiden minskade antalet barn i Montessoriskolan, vilket ledde till att skolan skulle byta lokaler. Detta gav Igelboda förskola möjlighet att hyra hela byggnaden. Under höstterminen 2021 stod flera barn i kö, och Igelboda förskola kunde därmed erbjuda dessa barn förskoleplatser. För att kunna erbjuda fler platser krävdes dock en omorganisering av förskolan vilket var en utmaning med tanke på begränsade ekonomiska resurser.

Projektet inleddes med tanken att inreda och utforma en till avdelning för äldre barn och utvecklades stegvis med bidrag från all personal och genom ett gemensamt arbete. Det första steget innebar en inventering av möbler och material, där personalen på förskolan kartlade befintliga resurser på förskolan och identifierade behov av nya inköp. Enligt Heikkilä et al. (2020) är det viktigt att inleda förändrings- och utvecklingsprocessen genom att utforska nuläget från olika erfarenheter och perspektiv. Detta steg tog ungefär två veckor och involverade alla pedagoger, men särskilt ansvar för inventeringen var delat mellan en arbetslagsledare och två pedagoger.

I det andra steget låg fokus på inventering och rensning av möbler i de nya lokalerna, vilket tog ytterligare två veckor. Här uppstod utmaningar med att hitta lämpliga förvaringslösningar för överflödiga möbler, men genom samarbete och kreativ problem-

lösning kunde de nya utrymmena effektivt organiseras.

I det tredje steget målades det “nya” stora rummet. Denna process tog två veckor och involverade frivillig personal. Det fjärde steget bestod av att inreda det nya, nästan tomma rummet, vilket tog ungefär en månad. Barnen deltog med att välja färger, möbler och material, vilket ökade deras engagemang och delaktighet i förändringen. Heikkilä et al. (2020) betonar vikten av att involvera och lyssna på barnen som experter i en design- och ombyggnadsprocess, vilket ger vuxna mer kunskap om barns upplevelse av lek. I slutet av läsåret 2021–2022 flyttades den nya avdelningen, som döpts till Sjöstjärnan grön, till ett annat rum som bättre passade verksamheten.

När projektet närmade sig sitt slut uppstod oplanerade händelser. Förskolan behövde omorganisera barngrupperna på grund av ett ökat antal barn i åldrarna ett till två år. Efter dialog med ledningen och ledningsgruppen beslutades att mellanbarnsavdelningen skulle omorganiseras till en avdelning för yngre barn med start hösttermin 2023. Detta utgjorde det femte steget, vilket innebar att förskolan nu skulle ha två avdelningar för yngre barn och två avdelningar för äldre barn. Detta innebar att det behövdes hitta lösningar för mer utrymme för den yngre barnavdelningen, och andra logistiska och praktiska lösningar måste ses över.

Det sjätte och sista steget var också av stor vikt. All personal på förskolan granskade utvecklingen för att säkerställa en röd tråd och en jämn progression mellan avdelningarna. Genom att förena läroplanens intentioner, personalens engagemang för barnens bästa och organisationens sammanhållning skapades en enhetlig förskola med sammanhängande och meningsfulla mötesplatser på varje avdelning, där både personal och barn kunde trivas och utvecklas. Det planerades även för framtida projekt och det diskuterades hur fortsättningen att förbättra den pedagogiska verksamheten skulle fortskrida.

SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR, METOD OCH GENOMFÖRANDE

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

SYFTET MED DENNA artikel är att beskriva ett projekt som handlar om vikten av lärmiljöns betydelse för barns allsidiga utveckling i förskolan. Projektet genomfördes från höstterminen 2021 till vårterminen 2024 vid Igelboda förskola i Nacka kommun och fokuserade huvudsakligen på barn i åldrarna 4–5 år, med en utvidgning till barn i åldrarna 1–3 år under det sista året. De frågeställningar som artikeln försöker besvara är:

- ★ Hur kan förskolans miljö utformas och utvecklas med begränsade resurser för att skapa stimulerande och stödjande mötesplatser för barnen?
- ★ På vilket sätt kan barnen involveras i utformningen av förskolans miljö?

METOD OCH GENOMFÖRANDE

I SEPTEMBER 2021 överlämnades Montessoribyggnaden till förskolan. Vid överlämnandet var lokalerna i dåligt skick, smutsiga och fyllda med gamla skolmöbler och material avsett för Montessoriverksamhet. Detta utgjorde utgångspunkten för det omfattande utvecklingsarbetet. Under ledning av arbetslagsledaren och i dialog med ledningen påbörjades arbetet snabbt och med stort engagemang från samtliga pedagoger. Vid ett operativledningsmöte (OLM), där förskollärarna och biträdande rektor deltog, beslutades att all personal skulle involveras i förskolans utvecklingsar-

bete. Dubois, Göthson och Söderholm (2019) menar att det är viktigt att lyssna på alla utan att visa makt och att respektera andras tankar och funderingar för att nå gemensamma överenskommelser. Hela utvecklingsprocessen skulle även lyftas upp på arbetsplatsträffen (APT) i oktober 2021. Vid detta möte inleddes planeringen av processen: vad som skulle göras och vilka pedagoger som skulle vara ansvariga för olika arbetsuppgifter.

Pedagogernas roll var central i hela processen. De tog initiativ till att rensa lokalerna och måla väggarna.

På förskolan fanns det en begränsad mängd målarfärg. En pedagog föreslog att ett byggvaruhus skulle kontaktas för att få mer färg. Förslaget mottogs positivt av alla. Samma dag kontaktade en pedagog ett byggvaruhus och frågade om de hade målarfärg som de inte behövde och kunde skänka till förskolan. Förskolan erhöll färgerna och inom en vecka var det första rummet ommålat.

Nästa steg i processen var möblering och materialanskaffning. Förskolan bevarade vissa hyllor och mattor från Montessoriskolan som kunde anpassas för förskolebarnen och införskaffade några rumsavdelare för att dela upp rummet och skapa olika mötesplatser. Pedagogerna observerade att barnens nyfikenhet kring den nya avdelningen var betydande. Barnen noterade att pedagogerna dagligen utvecklade rummet och ställde många frågor till dem. Detta indikerade att det var en lämplig tidpunkt att diskutera med barnen hur de önskade att rummet skulle utformas och vilka aktiviteter de ville ägna sig åt. Barnens röster var av stor vikt för pedagogerna, eftersom det är barnen som ska leka och lära sig i denna miljö. Dessutom står det i 4 kap. 9 § av skollagen (SFS 2010:800) att barn ska ges inflytande över utbildningen och hållas informerade i vidareutvecklingen av utbildningen.

Barnen fick vara delaktiga i beslutsprocessen, eftersom pedagogerna på förskolan arbetar mycket med medbestämmande och demokrati. Ett forum, benämnt Barnrådet, visade sig vara utmärkt för att engagera barnen i gemensamma beslut och för att främja deras delaktighet och inflytande. Utifrån barnens tankar och önskemål kunde pedagogerna lättare upprätta en lista över inköpsmaterial och fastställa vad som behövdes till den nya avdelningen. Både barnen och pedagogerna kände sig tillfredsställda med de gemensamt fattade besluten, vilket skapade en stark känsla av gemenskap och samarbete.

Som en följd av detta började personalen inventera materialet på sina avdelningar för att kunna dela med sig. Det visade sig vara lyckat när material som tidigare hade ställts undan och glömts bort i olika förråd togs fram och överlämnades till den nya avdelningen. Pedagogerna kände sig nöjda, och förskolan kunde framgångsrikt inskola de nya barnen under oktober och november 2021.

Under november 2021 till mars 2022 togs delvis en paus för att fokusera mer på barngruppers dynamik, klimat och relationer samt lärande. Då genomfördes dagliga samarbetsövningar och diskussioner för att förbättra kommunikationen och förståelsen mellan

barnen då våra ”gamla” barn träffade de nya barnen. Denna period gav insikter om vikten av att regelbundet arbeta med gruppdynamik och relationer för att skapa en positiv och förbättrad lärandemiljö och starkare relationer mellan barnen samt barnen och pedagoger. Andersson och Svensson (2021) påpekar att samspelet mellan barn och pedagoger skapar ny kunskap. Dessa interaktioner främjar lärande, sociala färdigheter och kreativitet. Diskussioner bland pedagogerna om dessa aktiviteter ger nya insikter om barnsyn, lärmiljöer och pedagogens roll.

I februari 2022 genomförde utbildningsenheten i Nacka en regelbunden insyn av bland annat Igelboda förskola med särskilt fokus på lek- och lärmiljöer. Denna insyn genomförs av alla kommunala förskolor vartannat år. Utbildningsenheten bedömde att verksamheten var tillfredsställande, men identifierade områden som krävde vidareutveckling. Vid samtal med biträdande rektor gavs muntliga råd och vägledning om att vissa delar av verksamheten behövde förbättras, särskilt med avseende på att undvika visuellt buller i lek- och lärmiljöer. Begreppet ”visuellt buller” var tidigare okänt för pedagogerna på förskolan. För att fördjupa förståelsen av utbildningsenhetens rekommendationer beställdes boken ”Rum för lärande” av Katinka Vikingsen (2021) till varje avdelning, så att pedagogerna kunde läsa den självständigt. Boken innehåller omfattande information om visuellt buller och dess påverkan på lärmiljöer. Enligt Vikingsen (ibid.) är tillgänglighet för barnen i förskolan central, och allt synligt material måste vara nåbart och tillgängligt för barnen. Detta innebär att material som inte användes i rummet måste förvaras på annan plats för att skapa visuell balans och undvika en förrådsaktig känsla. I likhet med Vikingsen hävdar Larsson Samoladas och Bäversten (2021) att den fysiska miljön måste vara avskalad för att skapa tydliga miljöer och minska bakgrundsljud och synintryck.

Vikingsen (2021) betonar också vikten av att skapa möjligheter för barnen att utveckla självständighet och ansvarsförmåga. I stället för att barnen blir beroende av vuxna som serverar materialet åt dem, bör personalen skapa en miljö där barnen själva kan nå och använda materialet. Detta främjar barnens självständighet och ansvarstagande.

För att uppnå en visuellt tillgänglig och tydlig miljö, är det enligt Vikingsen (2021) viktigt att materialet är begripligt för ögat. Detta inkluderar en genomtänkt färgsammansättning och en balanserad placering av möbler och föremål på väggar och hyl-

lor. Det är viktigt att skapa ett visuellt tillgängligt rum för alla barn oavsett om de har synnedsättningar eller koncentrationssvårigheter.

Enligt Edfelt et al. (se Larsson Samoladas & Bäversten 2021) har forskning och observationer inom förskolan visat att en välorganiserad och visuellt tilltalande miljö inte bara förbättrar barnens koncentration och lärande, utan också deras välbefinnande. Genom att minska visuellt buller kan pedagogerna skapa en lugnare och mer fokuserad atmosfär, vilket i sin tur kan leda till bättre pedagogiska resultat och en mer harmonisk lärmiljö. Konstruktiv feedback från utbildningsenhetens specialister ökade pedagogernas medvetenhet om lärmiljöer. Denna feedback ledde till att flera pedagoger visade ett starkt engagemang för att vidareutveckla förskolans lek- och lärmiljöer.

I början fanns det bara en avdelning, Sjöstjärnan, för äldre barn på förskolan. Höstterminen 2021 öppnades den nya avdelningen och det blev två avdelningar för äldre barn. Den gamla avdelningen döptes till Sjöstjärnan röd och den nya till Sjöstjärnan grön. Avdelningen för äldre barn, Sjöstjärnan röd, tilldelades både ett stort och ett litet rum som genomgick en omfattande renovering och båda rummen blev ommålade. I slutet av vårterminen 2022 beslutades att den nya avdelningen, Sjöstjärnan grön, skulle flyttas till det andra rummet som pedagogerna hade hunnit rensa. Detta rum erbjöd nya möjligheter att arbeta ostört med barnen. För att anpassa rummet till den nya verksamheten krävdes inköp av nya mattor, ommålning samt överflyttning av möbler och material. Investeringen i den nya avdelningen var betydande och krävde förståelse och stöd från övriga pedagoger, då en stor del av budgeten behövde tas i anspråk till tre nya måttbeställda mattor. Samtidigt märktes det att andra rum på andra avdelningar måste fräschas upp och att det måste finnas en röd tråd i hela huset. Nästan alla väggar på förskolan målades om under april-juni 2022 av pedagogerna.

Som tidigare nämnts genomfördes i februari 2022 av kommunen en gemensam insyn av alla sex förskolor i Saltsjöbadens rektorsområde. Resultaten från dessa insynsbesök visade att utvecklingsnivån varierade mellan förskolorna. För att åtgärda dessa skillnader initierade förskolans biträdande rektor, som ansvarade för tre av dessa förskolor, en lärmiljögrupp. Syftet var att inspirera och stödja kollegorna i deras pedagogiska arbete inom lärmiljöer. Lärmiljögruppen genomförde besök på alla tre förskolor för att observera och identifiera specifika behov och utmaningar.

Det bestämdes att utvecklingsarbetet måste utgå från ett gemensamt behov för dessa tre förskolor.

I juni 2022 arrangerades en gemensam planeringsdag för de tre förskolorna, där lärmiljögruppen ledde den första workshopen. Workshopen fokuserade på flera centrala aspekter, inklusive processer, användning av okodat material, introduktion av nya material och arbetssätt, samt skapandet av mötesplatser och estetiska lärmiljöer. Bergström (se Larsson Samoladas & Bäversten 2021) förklarar begreppet "okodat material" som naturmaterial som inte har förutbestämd funktion. Genom att använda okodat material skapas möjligheter för barns fantasi. Denna workshop markerade starten på ett långsiktigt utvecklingsarbete med målet att förbättra och förnya lärmiljöerna på förskolorna.

I augusti 2022 uppstod nya idéer kring lärmiljöerna på Igelboda förskola. Vid inredningen av den nya avdelningen, Sjöstjärnan grön, identifierades ett behov av att anpassa möbleringen efter barnens behov. Pedagogerna började tänka utifrån barnens perspektiv. Barnen ville ha färre möbler för att de behövde mer utrymme för lek, samspel och rörelse. Med inspiration av Selander och Kress (2021) tankar ändrades de omgivande villkoren för lärandet, medan själva läraaktivitetens grundelement förblev desamma. Genom att skapa mer utrymme kunde barnen fortsätta att leka, samarbeta och röra sig fritt, vilket är centrala delar av deras lärande.

Denna insikt ledde till vidare diskussioner om möblering på andra avdelningar. Genom dessa diskussioner kunde förskolan identifiera möjligheter att optimera användningen av befintliga resurser. Det beslutades att inreda en gemensam matsal för de yngsta och mellanbarnen, vilket innebar att bord och stolar från deras avdelningar kunde flyttas till matsalen. Denna omfördelning av möbler möjliggjorde en mer effektiv användning av utrymmet på avdelningarna och skapade en matsal för dessa åldersgrupper.

Tidigare behövde personal från de äldre barnens avdelning gå till skolans matsal för att hämta mat och pedagogerna på de yngre och mellanbarnens avdelningar diskade själva. Detta tog tid från barngruppen och minskade den tid som kunde ägnas åt pedagogiska aktiviteter. Genom att skapa en gemensam matsal för de yngre och mellanbarnen kunde dessa uppgifter centraliseras och effektiviseras, vilket frigjorde mer tid för pedagogerna att fokusera på barnens lärande och utveckling.

Denna omfördelning av möbler och resurser förbättrade inte bara den fysiska lärmiljön, utan bidrog

också till en mer sammanhållen och effektiv arbetsprocess inom förskolan. Det skapade en miljö där både barn och pedagoger kunde dra nytta av en mer strukturerad och välorganiserad vardag.

Omorganiseringen av alla avdelningar fortsatte under höstterminen 2022, vilket resulterade i mer utrymme för olika typer av mötesplatser. Förskolan strukturerades om för att främja ökat samarbete mellan de två avdelningarna för äldre barn.

För att bidra till all personals gemensamma förståelse kring lärmiljöer, beslutade ledningen i Saltsjöbadens rektorsområde att boka en föreläsning av Katinka Vikingsen som är erfaren inom utvecklingen av förskolan. Målet var att skapa en enhetlig grund för alla förskolepedagoger inom områdets lärmiljöer. Under APT i december 2022 deltog samtliga pedagoger i Vikingsens¹ föreläsning, som fokuserade på olika aspekter av lärmiljöer.

Vikingsen betonade vikten av att först inventera befintligt material i förskolans förråd innan nya inköp görs, eftersom det ofta finns användbart material som redan är tillgängligt men inte utnyttjas optimalt. Föreläsaren påpekade också att gemensamma förråd för sorterat material kan underlätta för pedagogerna och bidra till en mer organiserad och effektiv lärmiljö. Genom att systematiskt inventera och använda befintligt material kan förskolan minska onödiga kostnader och främja en mer hållbar användning av resurser. Enligt Linder (2021b) bidrar detta tillvägagångssätt inte bara till ekonomiska besparingar, utan också till en mer kreativ och flexibel lärmiljö där barnens fantasi och nyfikenhet kan blomstra. Gemensamma förråd för sorterat material underlättar för pedagogerna att snabbt och enkelt hitta det material de behöver, vilket sparar tid och ökar effektiviteten i undervisningen. Detta understryker vikten av samarbete och delade resurser för att skapa en utvecklad lärmiljö. Föreläsningen gav pedagogerna värdefulla insikter och konkreta verktyg för att förbättra sina lärmiljöer, vilket i sin tur gynnar barnens lärande och utveckling.

På förskolan fortsatte pedagogerna sina diskussioner kring begreppet "visuellt buller". De insåg att det inte var tillräckligt att enbart måla om väggarna för att skapa en lugnare miljö. För att minska visuellt buller och främja en estetiskt tilltalande atmosfär, omplacerade pedagogerna hyllor mellan avdelningarna för

att samla likadana modeller av hyllor på en avdelning istället för att ha olika modeller på varje avdelning, vilket bidrog till en mer enhetlig och harmonisk miljö. Vid behov målades möbler om och materialet sorterades för att ytterligare förstärka den estetiska och harmoniska känslan i hela huset.

Förskolan implementerade dessutom mer okodat material i lek- och lärmiljöerna. Utöver detta erbjöds barnen lösa delar, såsom stenar i olika former, storlekar, färger och ytor, kulor i olika storlekar och färger, snäckor, knappar, kastanjer, ekollon och större träpärlor i olika färger. Sådana lösa delar benämner Vikingsen (2021) som "loose parts". Detta innebär att material utan specifika instruktioner eller regler användes för att stimulera barnens kreativitet och självständiga tänkande. Genom att erbjuda dessa material skapades en miljö där barnen kunde utforska och experimentera både fritt och med hjälp av pedagoger, vilket främjade deras kognitiva och motoriska utveckling.

Denna pedagogiska strategi bygger på teorin att barn lär sig bäst genom lek och utforskning. Genom att använda okodat material uppmuntras barnen att tänka kritiskt och lösa problem på egen hand. Detta tillvägagångssätt stöds av forskning som visar att barn som har tillgång till varierande och obestämt material utvecklar bättre problemlösningsförmåga och kreativitet (Larsson Samoladas & Bäversten 2021).

Vidare bidrog användningen av naturmaterial till att barnen utvecklade en starkare koppling till naturen och en ökad medvetenhet om miljön. Detta är särskilt viktigt i dagens samhälle där hållbarhet och miljömedvetenhet blir alltmer centrala frågor. Genom att integrera dessa material i förskolans miljö skapas en grund för barnen att utveckla en respekt och förståelse för naturen och dess resurser.

För att göra arbetet med hållbar utveckling mer levande och integrerat i barnens vardag skapades en mötesplats för hållbar utveckling i en hörna av matsalen. Denna mötesplats fungerade som en central punkt där barnen kunde samlas för att diskutera och reflektera över de globala målen och hur de kunde bidra till en hållbar framtid.

I samband med dessa förändringar började förskolan också använda mer naturmaterial, såsom träskivor, kottar, ekollon, löv, pinnar, bark och stenar. Detta initiativ var en del av ett större arbete med hållbar

1 Katinka Vikingsen, föreläsning, Igelboda skola aula, 7 december 2022.

utveckling, där hela huset engagerade sig i att skapa en miljö som inte bara var estetiskt tilltalande utan också ekologiskt hållbar. Genom att integrera naturmaterial och fokusera på hållbarhet, strävade förskolan efter att ge barnen en djupare förståelse och respekt för naturen.

Till en ateljé byggdes t. ex. ett stort bord. Förskolan erhöll gratis skivor från ett byggvaruhus, och i ett utomhusförråd fanns överblivna regler som användes för att skapa ramen. Benen till bordet tillverkades av björkstockar. För förskolan innebar detta projekt endast en investering av tid, då materialet var kostnadsfritt.

Under vårterminen 2023 hade förskolan flera barn i kö i åldrarna ett till två år. Efter noggranna diskussioner med ledningen och pedagogerna beslutades det att mellanbarnsavdelningen skulle omvandlas till yngrebarnsavdelningen. Detta beslut togs för att bättre möta behoven hos de yngre barnen och för att skapa en mer anpassad och trygg miljö för dem.

För pedagogerna innebar denna förändring att både alla rum och allt material behövde ses över och anpassas för de yngre barnen. I anslutning till mellanbarnsavdelningen hade förskolan ett bibliotek, som flyttades till matsalen. I samband med omorganiseringen av mellanbarnsavdelningen till yngrebarnsavdelningen inreddes det gamla bibliotekets rum som ”Babblarnas rum”. Eftersom alla barn på yngrebarnsavdelningen sov under vilan, uppstod behovet av ett vilrum. Eftersom det saknades ett extra rum för detta ändamål, blev lösningen att omvandla tamburen till ett vilrum. Detta krävde att alla hyllor för utomhus-

kläder flyttades till ett förvaringsrum, och att tamburen istället flyttades till Sjöstjärnan röd. På andra sidan av Sjöstjärnan röd fanns en tom tambur som de äldre barnen kunde flytta till. I samband med denna omstrukturering överlämnades Sjöstjärnan röds ateljé till de yngrebarnsavdelningen då äldre barn fick sin egen ateljé i det lilla rum som var tilldelat från början.

I sin bok ”Rum för lärande” argumenterar Vikingsen (2021, s. 21) för att ”förvaringsrummen bör vara gemensamma och tillgängliga för alla som arbetar på förskolan.” Detta väckte funderingar hos vissa pedagoger kring hur gemensamma förråd skulle kunna organiseras, där varje förråd innehåller specifikt material. Efter diskussioner beslutades det att förskolan skulle ha flera specifika förråd för olika typer av material: pedagogiskt material, skapandematerial, hygienmaterial, förvaringsmaterial, högtidsmaterial, kontorsmaterial och snickerimaterial. Utomhus fanns dessutom tre förråd som var fyllda med olika material.

För att förbättra organisationen och tillgängligheten togs beslutet att både inomhus- och utomhusförråd behövde rensas och att materialet skulle sorteras och fördelas efter syfte. Gårdsgruppen fick ansvaret för att organisera utomhusförråden, medan en ansvarig pedagog utsågs för varje inomhusförråd. Detta arbete visade sig vara tids-, energi- och logistikkrävande, och med korta pauser emellan, tog ungefär ett år att slutföra.

RESULTAT OCH DISKUSSION

PÅ IGELBODA FÖRSKOLA skapades en omsorgsfullt utformad miljö där barnen fick möjlighet att utforska, lära och växa. Skapandet av mötesplatser var en central del av arbetet på förskolan. Personalen strävade ständigt efter att skapa en inkluderande och delaktig miljö där varje barn kände sig sedd och hörd. Det handlade om att skapa tillfällen för samtal, lek och lärande. Mötesplatserna var inte bara fysiska rum utan platser där barnen och personalen möttes, utbytte tankar och idéer, och byggde starka relationer.

För att uppnå en verklig förändring i förskolans lärmiljö var det inte tillräckligt att bara genomföra ytliga förändringar som att måla om väggarna, byta möbler eller byta ut material. Den största förändringen kom från att pedagogerna engagerade sig aktivt i att skapa en dynamisk och inkluderande lärmiljö. Det var deras förmåga att inspirera, utmana och skapa nya möjligheter för barnen som var avgörande för att förändringen skulle bli framgångsrik. Det var ett utmanande projekt, men det var värt att påbörja arbetet med att identifiera lösningar, inspirera, utmana och genomföra utvecklingsarbetet för hela förskolan.

När pedagogerna hade möblerat om, bytt material med varandra, ersatt traditionella lek- och lärmiljöer med naturmaterial och lösa delar, målat om väggar och möbler samt involverat barnen i dessa processer, hade en rad positiva förändringar skett. Dessa förändringar hade lett till en mer dynamisk och stimulerande lärmiljö som främjade barnens kreativitet och nyfikenhet. Genom att aktivt ha engagerat barnen i förändringsprocessen, hade de fått möjlighet att utveckla sina egna idéer och ta ansvar för sitt lärande, vilket stärkte deras självförtroende och självständighet. När barnen hade reflekterat och agerat självständigt, hade de blivit delaktiga i både sina egna och andras lärprocesser. De hade uppmanat de vuxna att agera, vilket visade att barnen hade haft delaktighet och

inflytande över både innehållet och processen. Med tanke på Emilsons (2021) idé om att förmågor som agens, självständighet och ansvarstagande är viktiga för barnens livslånga lärande, blev dessa förändringar särskilt betydelsefulla.

Förskolan hade utvecklats från att vara en förskola med fyra avdelningar till att bli en enhetlig förskola. Alla pedagoger kände alla barn och alla barn kände alla pedagoger, vilket främjar en stark gemenskap. Samarbetet mellan avdelningarna skedde över gränserna. Barnen kände sig trygga med alla pedagoger, vilket är särskilt värdefullt när en pedagog behöver hjälpa till på en annan avdelning vid behov. Denna flexibilitet och samhörighet skapade en dynamisk och inkluderande miljö där lärandet och utvecklingen ständigt pågick.

Förskolans bibliotek var öppet och synligt och fungerade som en tillgänglig mötesplats för alla barn. En särskild mötesplats skapades med temat "Hållbar utveckling" som genomsyrade hela huset. Detta tema var synligt både för barnen och vårdnadshavarna, vilket bidrog till att öka medvetenheten och engagemanget kring hållbarhetsfrågor.

De yngsta barnen äter nu i förskolans matsal, vilket frigjorde mer utrymme på deras avdelningar för lek, utforskande och andra mötesplatser. För att underlätta detta anställde förskolans ledning deltidspersonal som fick ansvar för att hämta mat och diska. Den nya matsalen förbättrade inte bara logistiken utan också lärmiljön på förskolan. Genom att ha en central plats för måltider kunde pedagogerna skapa en mer strukturerad och samordnad miljö för barnen. Detta gjorde att pedagogerna kunde ägna mer tid åt barnen att erbjuda trygga och meningsfulla stunder. Detta initiativ bidrog till att främja social interaktion och gemenskap bland barnen. Generellt utvecklades matsalen till en gemensam mötesplats för alla. I det stora rummet, där

matsalen är inredd, organiseras nu olika aktiviteter såsom familjeverkstäder, luciataåg, nobellunch, föräldramöten och andra evenemang för barnen.

Genom att skapa flera olika mötesplatser på avdelningarna kunde pedagogerna lättare dela upp barnen i mindre grupper, vilket resulterade i en lugnare gruppdynamik. Samarbetet mellan avdelningarna för yngre och äldre barn förbättrades också, både vid utomhus- och inomhusaktiviteter. Mötesplatserna inspirerar till samspel och bidrar till att utveckla barnens språk, fantasi och lekförmåga. Detta är tydligt och konkret både för barnen och vårdnadshavarna, vilket avspeglas i kommunens nöjdhetsindex (NI). Nöjdhetsindex är en årlig kundundersökning som genomförs med vårdnadshavarna i alla Nackas förskolor, där de får svara på ett antal frågor om verksamheten på förskolan.

Utvecklingen vid Igelboda förskola återspeglas tydligt i Nacka kommuns nöjdhetsindex. År 2021 hade Igelboda ett nöjdhetsindex på 3,77, medan Nacka kommun låg på 3,65. Året därpå, 2022, noterades ingen betydande förändring i nöjdhetsindexet för vare sig Igelboda eller Nacka kommun, med värden på 3,76 respektive 3,67. År 2023 upplevde Igelboda en betydande ökning i nöjdhetsindexet till 3,93, vilket markerade en avsevärd förbättring. Samtidigt minskade Nacka kommuns index något till 3,64. År 2024 sjönk Igelbodas nöjdhetsindex något till 3,85, medan Nacka kommuns index förblev nästan oförändrat på 3,67. Trots den lilla minskningen i Igelbodas nöjdhetsindex från år 2023 till år 2024, visar resultaten att de implementerade åtgärderna och strategierna har varit effektiva och framgångsrika.

Föreläsningen av Vikingsen och bokläsningen Vikingsen (2021) resulterade i en ökad förståelse bland pedagogerna för begreppet "visuellt buller" och betydelsen av mötesplatser. Pedagogerna började använda mer okodat material och lösa delar (loose parts), vilket stimulerade barnens fantasi och förundran. Detta ledde till ett ökat utbyte av idéer och erfarenheter bland pedagogerna. ▢

I förändringsarbetet var det viktigt att skapa en kultur av gemensamt lärande. Kollegialt lärande bidrog till ett systematiskt kvalitetsförbättringsarbete och förskoleutveckling. Genom att arbeta tillsammans på ett strukturerat sätt kunde pedagogerna analysera och förbättra sina undervisningsmetoder, vilket resulterade i en mer engagerande och effektiv lärmiljö för barnen samt pedagogernas professionsutveckling. Denna form av samarbete främjade också en gemen-

sam förståelse och enhetlig strategi för att hantera utmaningar och möjligheter inom förskolan. Det kollegiala lärandet ökade förståelsen för vikten av att byta material mellan avdelningarna istället för att lagra det i avdelningens förråd. Det kollegiala lärandet ledde till beslutet att ha flera gemensamma förråd för allt material. Alla förråd är öppna för all personal, vilket innebar att man kan lämna det man inte behöver och hämta det som finns i förrådet. På förskolan görs en gemensam beställning istället för avdelningsvisa beställningar. Detta främjade ett gemensamt ansvar för förskolans ekonomi och hållbarhet, och förskolan ses som en helhet.

Varje avdelning hade sina egna ateljéer. Dessa ateljéer var utformade så att materialet kunde stå framme under längre perioder, vilket innebar att pedagogerna inte behövde plocka undan efter varje skapande aktivitet. Detta minskade inte bara arbetsbelastningen för pedagogerna, utan ökade också barnens självständighet och kreativitet. Barnen hade nu friheten att utforska och använda materialet när de ville, vilket främjade deras initiativförmåga och självständighet.

Barnen bjöd ofta in sina föräldrar för att visa vad de hade skapat i ateljéerna. Detta skapade en öppen och inbjudande atmosfär på förskolan, där både barn och vårdnadshavare kände sig välkomna och delaktiga. Förskolan hade blivit en plats där barnens arbete och kreativitet synliggjordes och värderades.

Konceptet med "öppna dörrar" infördes, vilket innebar att barnen kunde byta avdelningar när det var lämpligt eller när det saknades personal. Detta främjade en flexibel och dynamisk lärmiljö där yngre barn kunde lära sig av de äldre, och där barnen inspirerades varandra. På mötesplatserna skapades nya relationer och constellationer, vilket ledde till meningsskapande aktiviteter och en rikare social interaktion.

Barnen lärde sig att plocka fram och plocka undan material, göra val och uttrycka sig muntligt. Dessa aktiviteter var inte bara praktiska färdigheter, utan också viktiga delar av att lära barnen om demokratiska processer. Genom att ge barnen ansvar och möjlighet att påverka sin egen miljö, lärde de sig om delaktighet, ansvarstagande och samarbete. Detta är enligt Furu och Heikkilä (2022) grundläggande för att fostra framtida medborgare som är engagerade och medvetna om sina rättigheter och skyldigheter.

Genom att skapa mer utrymme på väggarna i varje avdelning öppnades fler möjligheter för utvecklad pedagogisk dokumentation. Dessa ytor blev inspirerande mötesplatser för reflektion tillsammans med

barnen kring deras lärprocesser. Ur ett vuxenperspektiv främjade detta utvecklingen, då pedagogerna blev mer medvetna om innehållet som hängdes upp på väggarna. Det blev tydligt för pedagogerna att lärandeprocesser, enligt Lenz Taguchi (2012), synliggörs genom pedagogisk dokumentation.

Att genomföra förändringsarbete på förskolan, särskilt när det gäller att utveckla och skapa nya lärmiljöer, innebar flera utmaningar. En av de största utmaningarna var att få alla engagerade och delaktiga i processen. Detta krävde tydlig kommunikation och en gemensam förståelse för målen med förändringen. Det var svårt att övertyga alla om vikten av förändringen, särskilt om det innebar att lämna gamla vanor och rutiner bakom sig.

En annan utmaning var att ha en gemensam syn på vad de nya lärmiljöerna skulle innebära. Det var viktigt att pedagogerna hade en samsyn kring hur lärmiljöerna skulle utformas och användas. Detta krävde omfattande diskussioner för att säkerställa att alla var överens och kände sig delaktiga i beslutet. Utan en gemensam syn skulle det vara svårt att skapa en enhetlig och sammanhängande miljö för barnen. Personalen på Igelboda förskola lärde sig att värna om det som fungerade bra. Metoder och modeller diskuterades, testades och analyserades kontinuerligt. Reflekterande samtal var en naturlig del av vardagen, vilket bidrog till en ständig förbättring av verksamheten.

Förändringsarbete innebar också mycket jobb och tog mycket tid. Att utveckla och skapa nya lärmiljöer krävde noggrann planering och inköp av material, ommöblering och rensning av lokaler. Detta var tidskrävande och krävde mycket arbete från personalen, vilket var en utmaning att hantera parallellt med den

dagliga verksamheten. Det var viktigt att ha realistiska tidsplaner och att ge personalen tillräckligt med tid och resurser för att genomföra förändringarna på ett hållbart sätt.

En annan viktig aspekt var att säkerställa att det finns tillräckliga resurser för att stödja förändringsarbetet. Detta inkluderade både ekonomiska resurser och tillgång till nödvändigt material och utrustning. Utan tillräckliga resurser kan det vara svårt att genomföra de planerade förändringarna på ett effektivt sätt. Det är därför viktigt som Linder (2021a) hävdar att ha en tydlig budget, prioritera och att söka stöd från ledningen och andra relevanta aktörer för att säkerställa att resurserna räcker till.

Trots dessa utmaningar kunde förändringsarbete på förskolan leda till positiva resultat. Genom att skapa nya och inspirerande lärmiljöer med olika mötesplatser kunde barnens kreativitet och lärande främjas, och personalen kunde känna en ökad stolthet och tillfredsställelse i sitt arbete. Genom kontinuerlig utvärdering och justering av lärmiljöerna kunde förskolan fortsätta att erbjuda en stimulerande och stödjande miljö för barnen. Nyckeln till framgång var att ha en tydlig plan, att involvera alla medarbetare i processen och att vara beredd på att investera den tid och det arbete som krävdes för att nå målen.

Igelboda förskola är i skrivande stund en plats där barnens röster blir hörda och deras idéer tas på allvar. Genom att skapa en kultur av öppenhet och respekt, främjar förskolan en känsla av tillhörighet och gemenskap. Detta gör att barnen känner sig trygga och motiverade att utforska och lära sig nya saker varje dag.

REFERENSLISTA

- ★ Andersson, E. & Svensson L. (2021). Förskolan som barnens arena. I Linder, L. (red.) *Pedagogisk miljö: i tanke och handling*. Lärarförlaget, s. 55–73.
- ★ Dubois, F., Göthson, H. & Söderholm, I. (2019). *DELAKTIGHET – Reflekterande undervisningspraktik i förskola och skola*. Liber AB.
- ★ Emilson, A. (2021). Värdefulla veckobrev. I Emilson, A. & Bjervås L.-L. (red.) *Dokumentation i förskolan: att bygga luftslott eller borga för kvalitet?* Studentlitteratur AB, s. 165–185.
- ★ Furu, A.-Ch. & Heikkilä, M. (2022). *RESILIENS I FÖRSKOLAN: Att stärka barns välmående, delaktighet och handlingskraft*. Natur & Kultur.
- ★ Heikkilä, M., Andersson Schaeffer, J., Saler, K., Lillvist, A., Lindberg, M. & Engman, J. (2020). *Rum i förskolan – för barns lek och lärande*. Natur & Kultur.
- ★ Larsson Samoladas, E. & Bäversten, M. (2021). *SPRÅKRIKA LÄRMILJÖER för förskolans yngsta*. Lärarförlaget.
- ★ Lenz Taguchi, H. (2012). *Pedagogisk dokumentation som aktiv agent: introduktion till intra-aktiv pedagogik*. Gleerups Utbildning AB.
- ★ Linder, L. (2021a). Hållbara handlingar i en tid för omställning. I Linder, L. (red.) *Pedagogisk miljö: i tanke och handling*. Lärarförlaget, s. 17–39.
- ★ Linder, L. (2021b). Rummet som den tredje pedagogen. I Linder, L. (red.) *Pedagogisk miljö: i tanke och handling*. Lärarförlaget, s. 115–133.
- ★ Selander, S. & Kress, G. (2021). *Design för lärande – ett multimodalt perspektiv*. 3 uppl. Studentlitteratur AB.
- ★ SFS2010:800. *Skollag*. Utbildningsdepartementet.
- ★ Vikingsen, K. (2021). *Rum för lärande*. Lärarförlaget.

SKOLPORTEN